

Dr inż. Scholastyka Baran

Mgr inż. Ewa Bednarska

Mgr Przemysław Zieliński

Olsztyn – UWM

**ŻYCIE I DOROBEK ZENOBIUSZA MICHAŁA BEDNARSKIEGO
(1923-2014), OLSZTYŃSKIEGO FTYZJATRY, HISTORYKA
I BIBLIOGRAFA MEDYCYNY**

Abstract

The following article documents life and creative work of Zenobiusz Michał Bednarski (1923-2014) – phthysiologist, who came from Pińczów but was professionally joined with Olsztyn. He graduated from Medical Academy in Gdańsk. For over 30 years he was the head of the ward at The Center for Pulmonary Diseases in Olsztyn. He released several academic publications. Apart from the medical speciality, he was a notable historian of medicine, continuator of Olsztyn historian doctors' works: Stanisław Flis and Andrzej Skrobacki.

He released valuable works concerning medical studies of Poles at the university in Dorpat (it was the subject of his PhD thesis) and colleges in Beirut. He was also an author of two-piece writing's bibliography of the Warmia and Mazuria doctors, continuous from 1975 to 2000 and biographical dictionary of the doctors from the region after 1945. He was an editor-in-chief of the Warmia and Mazuria Regional Medical Chamber's organ – "Doctor's Bulletin" and the secretary of the academic journal "Polish Annals of Medicine". His scientific acquis exceeded 350 positions.

Streszczenie

Artykuł dokumentuje życie i pracę twórczą Zenobiusza Michała Bednarskiego (1923-2014), lekarza ftyzjatri, pochodzącego z Pińczowa, który zawodowo związał się z Olsztynem. Studia ukończył na Akademii Medycznej w Gdańsku. Przez przeszło 30 lat był ordynatorem w Szpitalu Specjalistycznym Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Olsztynie, ogłosił kilkanaście publikacji naukowych. Poza specjalnością

medyczną był Bednarski wybitnym historykiem medycyny, kontynuatorem prac olsztyńskich lekarzy-historyków Stanisława Flisa i Andrzeja Skrobacznego. Ogłosił cenne prace dotyczące studiów medycznych Polaków na Uniwersytecie w Dorpacie (temat rozprawy doktorskiej) i uczelniach w Bejrucie. Był także autorem dwuczęściowej bibliografii piśmiennictwa lekarzy Warmii i Mazur za lata 1975-2000 oraz słownika biograficznego lekarzy regionu po 1945 r., redaktorem naczelnym organu Warmińsko-Mazurskiej Izby Lekarskiej „Biuletyn Lekarski” i sekretarzem redakcji pisma naukowego „Rocznik Medyczny”. Jego dorobek publikacyjny przekroczył 350 pozycji.

Zenobiusz Michał Bednarski

Lata nauki, lata wojny

Zenobiusz Michał Bednarski urodził się 1 stycznia 1923 r. w Pińczowie, w obecnym województwie świętokrzyskim, jako najstarsze dziecko Michała i Antoniny z Zielińskich. Wcześniej stracił ojca, zmarłego 4 lutego 1934 r., wieku dojrzałego nie dożyło także jego młodsze rodzeństwo – brat Henryk i siostra Marta. Wychowywany przez matkę, szkołę powszechną ukończył w Pińczowie, tu także rozpoczął naukę gimnazjalną, w szczytującym się wielkimi tradycjami gimnazjum im. Hugona Kołłątaja¹, by po roku przenieść się do Państwowego Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im.

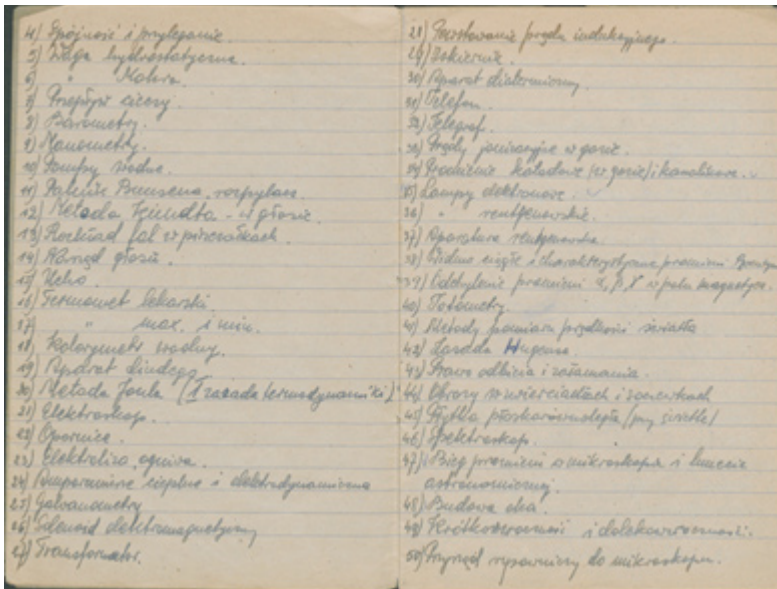
¹ O dziejach placówki, określanej jako pierwsza nowoczesna szkoła średnia na ziemiach polskich, por. Henryk Barycz: Powstanie, wzrost i upadek gimnazjum różnowiecznego w Pińczowie (1551-1569). W: Pińczów i jego szkoły w dziejach / pod red. Jerzego Wyrozumskiego. *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiell. Prac. Hist.* 1979 z. 62 s. 69-93

Grzegorza Piramowicza w Augustowie. Pozo stając pod opieką stryja Kazimierza, urzędnika w Augustowie, do wakacji 1939 r. ukończył trzy klasy gimnazjalne.

Wybuch II wojny światowej zastał go w rodzinnych stronach. Zmuszony przez okupacyjną rzeczywistość do kontynuowania nauki w formie tajnych kompletów, ukończył – pod kierunkiem przedwojennych nauczycieli z gimnazjum i liceum pińczowskiego – czwartą klasę gimnazjalną. Utrzymywał się z pracy robotnika melioracyjnego w nieodległym Podłężu. W lipcu 1943 r., objęty przymusową służbą budowlaną (Baudienst), skierowany został do pracy w kamieniołomach marmuru w Rykoszynie, gdzie po kilku miesiącach przeżył spalenie obozu przez oddział Armii Krajowej. Ten akt dywersji tylko na krótko uwolnił Bednarskiego od przymusowych robót, niebawem trafił bowiem do jednostki technicznej obsługującej kolejowe szlaki komunikacyjne w promieniu około 70 kilometrów od Kielc, w której praca polegała przede wszystkim na wymianie szyn i całych rozjazdów czy montażu linii telefonicznych. Napięcie związane ze zbliżaniem się do linii Wisły frontu wykorzystał do ucieczki z obozu pracy w Kielcach w lipcu 1944 r., jednak już we wrześniu tegoż roku ponownie został wcielony w szeregi robotników przymusowych, pod nadzorem SS Sonderstab Sporrenberg kopiąc rowy strzeleckie i przeciwpancerne oraz przygotowując inne umocnienia w okolicach Pińczowa. 13 stycznia 1945 r. znalazł się w strefie kontrolowanej przez Armię Czerwoną.

W latach studiów

Notatki studenckie Z. Bednarskiego

Powrót do ław szkolnych gimnazjum pińczowskiego, już jako dorosły człowiek, łączyć musiał z pracami przy odbudowie zniszczonego w czasie wojny budynku². Po półtora roku nauki w czerwcu 1946 r. zdał egzamin dojrzałości i podjął studia na Wydziale Lekarskim Akademii Lekarskiej w Gdańsku³. Jeszcze po pół wieku wspominał, że dobre przygotowanie do studiów zawdzięczał w znacznym stopniu zaangażowaniu nauczycieli z tajnych kompletów⁴, co szczególnie uwydatnił egzamin u wybitnego fizyka prof. Ignacego Adamczewskiego⁵. Dnia 16 czerwca 1951 r. uzyskał absolutorium,

² Zenobiusz Bednarski: Trzy okresy. W: Pińczów i jego szkoły..., dz. cyt. s. 299

³ W latach studiów Bednarskiego w 1950 r. uczelnię przemianowano na Akademię Medyczną

⁴ Zenobiusz Bednarski: Okupacja: Wspomnienie: Jak procentowała wiedza nabyta podczas okupacji na tajnych kompletach. W: Księga Pamiątkowa Liceum Ogólnokształcącego im. Hugona Kołłątaja w Pińczowie : wydana z okazji zjazdu wychowanków szkoły dla upamiętnienia 450-lecia gimnazjum humanistycznego i 300-lecia kolonii akademickiej Uniwersytetu Warszawskiego 28-30 września 2001 / wydawnictwo przygotowali Andrzej Dziubiński, Jerzy Znojek. Pińczów 2001 s. 43

⁵ Ignacy Adamczewski (1907-2000), fizyk, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, przed II wojną światową rozpoczął pracę naukową. Był więźniem obozu Auschwitz i uczestnikiem tajnego nauczania. Od 1945 wykładał fizykę na Politechnice Gdańskiej, gdzie dwukrotnie pełnił funkcję dziekana Wydziału Chemii. Był też organizatorem Zakładu Fizyki Akademii Lekarskiej (Medycznej) i wykładowcą Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku, pracował na uczelniach zagranicznych. Politechnika Gdańska i Akademia Medyczna nadały mu doktoraty honoris causa. Por. Pionierzy Politechniki Gdańskiej / kom. red. Zygmunt Paszota, Janusz Rachoń, Edmund Wittbrodt. Gdańsk 2005 s. 69

a 5 kwietnia 1952 r. z rąk dziekana prof. Wiktora Bincera⁶ odebrał dyplom lekarza. Myślał o pozostaniu na Alma Mater i związaniu drogi zawodowej z pracą naukową, ale brak oczekiwanej przez władze postawy politycznej – nie wstąpił do partii ani do Związku Młodzieży Polskiej – przesądził o odmowie zatrudnienia go w Klinice Chorób Zakaźnych⁷. Uznania władz, z uwagi na nawiązywanie do tradycji przedwojennych i związki z Kościołem katolickim, nie mogła mu też przynieść przynależność do Akademickiego Koła Pińczowian, zrzeszającego studentów z Akademii Medycznej i Politechniki Gdańskiej⁸.

Zenobiusz Bednarski – ftyzjatra

Pierwszą placówką, na której Zenobiusz Bednarski pracował jako lekarz, stało się Państwowe Sanatorium Przeciwgruźlicze w Prabutach, dokąd trafił na mocy nakazu pracy 1 lipca 1952 r. Nakaz opiewał na okres trzyletni, do końca czerwca 1955 r., ale termin ten nie miał być dotrzymany. W Prabutach zdobył Bednarski pierwsze doświadczenia w praktyce przeciwgruźliczej, chociaż nawał obowiązków nie oszczędzał mu i innych zadań, np. przyjmowania porodów⁹. Nieporozumienie z gdańską Wojskową Komendą Rejonową pozwoliło mu natomiast uniknąć przeszkolenia wojskowego w Łodzi¹⁰. Na prabuckie półtora roku pracy Zenobiusza Bednarskiego przypadło też wstąpienie do Polskiego Towarzystwa Lekarskiego jesienią 1952 r. i wyjazdy szkoleniowe do Olsztyna, który niebawem miał się stać jego nowym miejscem zamieszkania. Powołując się na zawarty latem 1953 r. związek małżeński z nauczycielką jednego z olsztyńskich liceów, wystąpił do miejscowego Wydziału Zdrowia przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej o przeniesienie do Olsztyna i po uzyskaniu zgody, z początkiem października 1953 r. przeprowadził się do tego miasta.

Przez pierwsze trzy miesiące zatrudniony był w Ośrodku Zdrowia, mieszczącym się w gmachu dawnego ratusza na rynku olsztyńskiego Starego Miasta, obecnie zajmowanym przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną. 1 stycznia 1954 r. podjął pracę w Centralnej Wojewódzkiej Przychodni Przeciwgruźliczej w Olsztynie pod kierunkiem dr. Czesława Zaworskiego¹¹, o co wnioskował w prośbie o zgodę na przeniesienie z Pra-

⁶ Wiktor Bincer (1902-1982), internista, specjalista chorób zakaźnych, prof. Akademii Medycznej w Gdańsku, organizator Kliniki i Katedry Chorób Zakaźnych. Był dziekanem Wydziału Lekarskiego tej uczelni w latach 1951-1953 i prorektorem w latach 1956-1959. Por. Encyklopedia Gdańska / red. nauk. Błażej Śliwiński. Gdańsk 2012 s. 88

⁷ Zenobiusz Bednarski: *Moje życie po nakazie pracy... : Wspomnienia. Roczn. Med.* 1996 T. 4 vol. 1 s. 106

⁸ Zenobiusz Bednarski: *Okupacja dz. cyt.* s. 43

⁹ Zenobiusz Bednarski: *Moje życie dz. cyt.* s. 114

¹⁰ Tamże s. 109-110

¹¹ Czesław Zaworski (1906-1980), ftyzjatra, absolwent Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego, po II wojnie światowej naczelnik Wydziału Zdrowia w Urzędzie Wojewódzkim w Olsztynie. Był

Z prof. Marianem Zierskim

but. Z inicjatywy dyrektora Zaworskiego w kwietniu 1954 r. przystąpił do wdrożenia szczepień przeciwgruźliczych BCG noworodków metodą śródskórną dwupunktową, zastępując szczepienia doustne, a obserwacje z tej akcji przedstawił w publikacji *Śródskórne szczepienia BCG noworodków metodą dwupunktową* („Gruźlica”, 1961, współautorzy: Anna Krzyszkowska, Czesław Zaworski) [5]¹². W 1956 r. uzyskał specjalizację I stopnia, a dwa lata później II stopnia w zakresie ftyzjatrii.

W 1956 r. przystąpił do zorganizowania Pólsanatorium Akademickiego przy Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie, którego zadaniem była opieka nad studentami i pracownikami uczelni dotkniętymi gruźlicą. Był lekarzem i zarazem kierownikiem tej placówki od 31 października 1956 r. do końca 1965 r.¹³

Od 25 lipca 1957 r. pełnił obowiązki ordynatora, a 1 stycznia 1959 r. został ordynatorem II Oddziału w Państwowym Sanatorium Przeciwgruźliczym w Olsztynie (w 1970 r. przemianowanym na Szpital Specjalistyczny Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc). Pracował na tym stanowisku do przejścia na emeryturę, będąc jednocześnie

wieloletnim dyrektorem Centralnej Wojewódzkiej Poradni Przeciwgruźliczej i kierownikiem Poradni Chorób Płuc w Obwodowej Przychodni Lekarskiej w Olsztynie, wykładowcą olsztyńskiej Państwowej Szkoły Pielęgniarskiej. Ogłosił 10 prac z zakresu walki z gruźlicą. Por. Andrzej Skrobacki: *Album lekarzy-pionierów Okręgu Mazurskiego 1945-1946: Materiały biograficzne*. Olsztyn 1980 s. 157-158; Zenobiusz Bednarski: *Lekarze Warmii i Mazur 1945-1995: Słownik biograficzny*. *Rocz. Med.* 1997 T. 5 vol. 1 s. 192

¹² Liczba w nawiasach kwadratowych odsyła do bibliografii dorobku Zenobiusza Bednarskiego

¹³ Zenobiusz Bednarski: *Pólsanatorium Akademickie przy Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie w latach 1956-1965*. *Biul. Nauk. ART* 1990 nr 2 s. 93-94

(w latach 1961-1969) kierownikiem działu rehabilitacji Wojewódzkiej Przychodni Przeciwgruźliczej w Olsztynie. Kierował też (do końca 1960 r.) szczepieniami BCG w sanatorium. Był powoływany na biegłego Okręgowego Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Gdyni, a od 1960 r., po utworzeniu struktur regionalnych, Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie.

Obserwując udoskonalenia i nowości w świecie medycznym, Bednarski wprowadzał je także w olsztyńskiej placówce. W 1957 r. zainicjował badania bronchoskopowe¹⁴, a w 1970 r. cienkoigłową biopsję płuc. 1 kwietnia 1977 r. po raz pierwszy wykonano odciski z wycinków oskrzelowych i przeprowadzono ich badania cytologiczne. Rozszerzyło to wachlarz możliwości diagnostycznych chorób płuc, zwłaszcza chorób nowotworowych. W latach 1974-1984 pełnił Bednarski funkcję koordynatora badań nad metodami leczenia nowo wykrytej gruźlicy płuc w województwie olsztyńskim. Jednocześnie bezpośrednio współpracował z wiodącymi ośrodkami w kraju: od lutego 1972 r. z zespołem prof. Mariana Zierskiego¹⁵ z II Kliniki Gruźlicy i Chorób Płuc Instytutu Gruźlicy, Ośrodek Badań w Łodzi, od 1979 r. z Zespołem Naukowo-Badawczym ds. Chemioterapii Gruźlicy, od 1970 r. z zespołami kierowanymi przez prof. Stanisława Mlekodaj¹⁶ kolejno w Akademii Medycznej w Gdańsku (Klinika Chirurgii Klatki Piersiowej) i Instytucie Gruźlicy w Warszawie (Klinika Chirurgiczna) – w zakresie chirurgicznego leczenia chorób płuc i nowotworów oskrzeli. Współpraca miała charakter międzynarodowy, w badaniach uczestniczyli także lekarze amerykańscy, m.in. z Centre of Disease Control (Tuberculosis Division) w Atlancie (Georgia)¹⁷.

¹⁴ Tenże: Badania bronchoskopowe w Olsztyńskim. *Biul. Lek.* 1991 R. 2 nr 9 s. 3-5

¹⁵ Marian Zierski (1906-1998), ftyzjatra, absolwent Uniwersytetu Karola w Pradze (dyplom nostryfikował na Uniwersytecie Lwowskim), uczestnik powstania warszawskiego, kierownik wielu placówek zajmujących się leczeniem gruźlicy. Po 1945 r. pracował w Łodzi, był m.in. kierownikiem Centralnej Poradni Przeciwgruźliczej. W 1961 r. otrzymał tytuł profesora. Autor około 300 prac naukowych, w tym podręczników i monografii, odebrał doktoraty honoris causa kilku uczelni zagranicznych. Zenobiusz Bednarski poświęcił mu wspomnienie pośmiertne *Profesor Marian Zierski – twórca nowoczesnej chemioterapii gruźlicy – nie żyje* w „Biuletynie Lekarskim” [254]. Por. Magdalena Włodarczyk: Marian Zierski (1906-1998) – polski ftyzjatra o światowej renomie, *Pol. Arch. Med. Wewn.* 2008 nr 3 s. 164-166

¹⁶ Stanisław Mlekodaj (ur. 1927), chirurg. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był dyrektorem Sanatorium Torakochirurgicznego im. A. Sokołowskiego w Zakopanem i dyrektorem Państwowego Sanatorium Przeciwgruźliczego w Prąbuszynie. Współpraca z Zenobiuszem Bednarskim stanowiła kontynuację pracy obu lekarzy w Olsztynie, gdzie do 1970 r. S. Mlekodaj był konsultantem w Wojewódzkiej Przychodni Przeciwgruźliczej. Od 1976 r. profesor, był dyrektorem Instytutu Chirurgii i kierownikiem Kliniki Chirurgii Klatki Piersiowej Akademii Medycznej w Gdańsku oraz dyrektorem Instytutu Gruźlicy w Warszawie. Por. Bednarski: *Lekarze Warmii i Mazur 1945-1995* dz. cyt. s. 109; Kto jest kim w polskiej medycynie. Informator biograficzny / red. zespół Lidia Becela i in. Warszawa 1987 s. 445

¹⁷ Marian Zierski, Eugenia Bek: Działania uboczne różnych skojarzeń rifampicyny i hydrazynu z etambutolem lub steptomycyną i pyrazinamidem w krótkotrwałej chemioterapii nowo wykrytej gruźlicy płuc. *Pneumonol. Pol.* 1980 R. 48 nr 7 s. 469; Porównawcze kontrolowane badania kliniczne leczenia nowo wykrytej gruźlicy płuc różnymi skojarzeniami leków przeciwpłatkowych podstawowych łącznie z etam-

Zenobiusz Bednarski przy pracy

Publikacje na tematy medyczne przedstawiał Bednarski od połowy lat 50-tych¹⁸. Początkowo były to krótkie notatki i spostrzeżenia z pracy, zamieszczane w lokalnym dzienniku „Głos Olsztyński” [1, 2]¹⁹. Regularnie prace o charakterze kazuistycznym ogłaszał od schyłku lat 60-tych, korzystając z łamów „Pneumonologii Polskiej” (później „Pneumonologii i Alergologii Polskiej”), „Wiadomości Lekarskich”, „Polskiego Tygodnika Lekarskiego”, „Gruźlicy” i innych periodyków. Wiele z artykułów dotyczyło efektów wspomnianej współpracy z zespołami prof. Zierskiego i Mlecodaja, część dotyczyła obserwacji własnych. Bednarski pisał m.in. o odmie samorodnej [3, 6, 7, 16, 17, 24, 37, 48, 52, 66], odmie śródpiersia [8, 10], nowotworach płuc i oskrzeli [25, 33, 43, 52, 59, 80, 96, 141, 164], zapaleniu płuc [13, 24, 35, 37, 76, 98, 151]. Publikacje były dostrzegane w środowisku medycznym, autorowi przyznano m.in. we wrześniu

butolem, metodą ciągłą i przerywaną. *Gruźlica* 1975 R. 43 nr 12 s. 1043

¹⁸ We wspomnieniach z okresu prabuckiego Bednarski pisał, że w 1953 r. zamierzał przedstawić w czasopiśmie lekarskim lub na posiedzeniu naukowym Polskiego Towarzystwa Lekarskiego przypadek czerniaka złośliwego wątroby, będącego następstwem przerzutu z usuniętej operacyjnie gałki ocznej, ale pozostawiona do recenzji w Olsztynie praca zaginęła. Bednarski: *Moje życie* dz. cyt. s. 115-116

¹⁹ W 1955 r. ukazał się ponadto wywiad z Zenobiuszem Bednarskim w „Życiu Olsztyńskim”. Por. Poważne osiągnięcia służby zdrowia w zakresie zwalczania gruźlicy. Wywiad „Życia” z dr. Z. Bednarskim. *Życie Olszt.* 1955 nr 298 s. 4

1977 r. wyróżnienie olsztyńskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Lekarskiego za pracę *Zapalenie płuc wywołane przez pałeczki Klebsiella pneumoniae powikłane wysiękowym zapaleniem osierdzia* („Pneumologia Polska”, 1976)²⁰ [27], a we wrześniu 1991 r. pozakonkursową nagrodę (również od oddziału Polskiego Towarzystwa Lekarskiego) za pracę *Ciała obce w drzewie tchawiczo-oskrzelowym ludzi dorosłych* („Wiadomości Lekarskie”, 1989) [107].

Obserwacje kazuistyczne przedstawiał też Bednarski na sympozjach lekarskich, np. we Wrocławiu w 1978 r. [34]. Uważnie studiując bieżące piśmiennictwo medyczne, wielokrotnie zabierał głos w formie polemiki lub komentarza w publikowanej korespondencji do redakcji [64, 89, 103, 113]. Ogłaszał także recenzje i streszczenia publikacji naukowych polskich i zagranicznych [90, 106, 174-179, 203, 308-311].

27 czerwca 1991 r. przeszedł na emeryturę, ale przez kolejne pięć lat pozostawał jeszcze aktywny zawodowo, służąc pacjentom i wspomagając młodszych lekarzy w wymiarze połowy etatu.

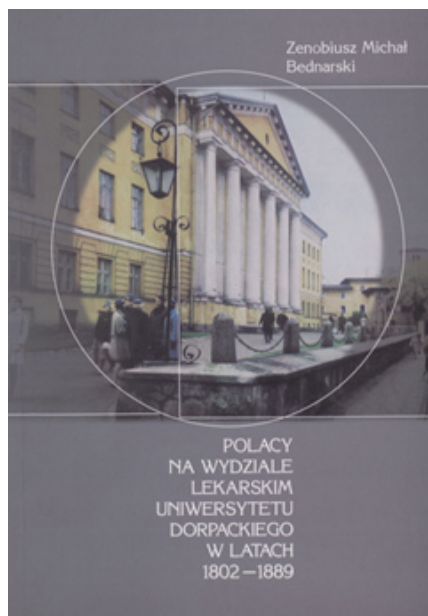
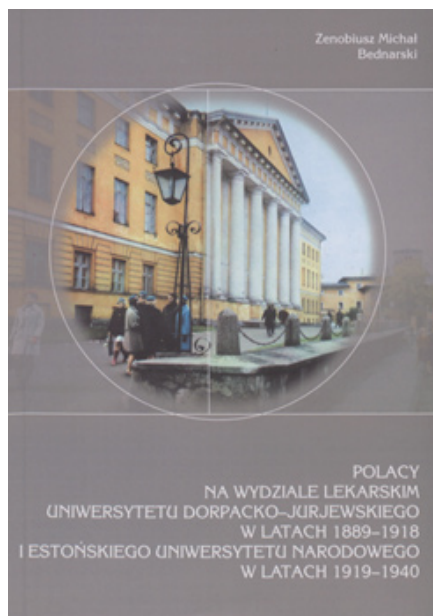
Badania nad studiami medycznymi Polaków w Dorpacie

Niezależnie od podstawowej specjalizacji, Zenobiusz Bednarski rozwijał z czasem coraz większe zainteresowania historią medycyny. Ośrodek olsztyński, mimo stosunkowo krótkich tradycji, bo sięgających w zasadzie jedynie okresu powojennego, mógł się w tej dziedzinie pochwalić wartościowymi osiągnięciami, a jego wiodącymi postaciami byli dwaj lekarze. Dr Stanisław Flis²¹, zasłużony organizator lecznictwa w Olsztynie po 1945 r., z powodzeniem prowadził badania historyczne, szczególnie interesując się lekarską aktywnością Mikołaja Kopernika. Z kolei dr Andrzej Skrobacki²², który rozprawę doktorską poświęcił Polakom studiującym medycynę na królewieckiej Albertynie, w 1973 r. przewodniczył fromborsko-olsztyńskiemu Kopernikowskiemu Sympozjum Lekarskiemu, którego pokłosiem stało się utworzenie oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w Olsztynie.

²⁰ Nagrody naukowe dla olsztyńskich lekarzy. *Gaz. Olszt.* 1977 nr 198 s. 3

²¹ Stanisław Flis (1902-1976), lekarz internista, historyk medycyny. Absolwent Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego (1928), w czasie wojny lekarz Armii Krajowej, w marcu 1945 r. był jednym z pierwszych polskich lekarzy w Olsztynie. W latach 1945-1969 był dyrektorem Szpitala Kolejowego PKP w Olsztynie. Ogłosił szereg prac historycznych, m.in. dotyczących działalności lekarskiej Kopernika oraz dżumy na Warmii i Mazurach w pierwszej dekadzie XVIII wieku. Por. Skrobacki: Album lekarzy-pionierów dz. cyt. s. 54-59

²² Andrzej Skrobacki (1928-1992), lekarz analityk, historyk medycyny. Ukończył Akademię Medyczną w Poznaniu, pracował w Gliwicach, Przemyślu i Olsztynie, gdzie m.in. kierował laboratorium analitycznym Polikliniki. Doktoryzował się z historii medycyny, był autorem prac o studiach medycznych Polaków w Królewcu oraz słownika biograficznego pierwszych lekarzy polskich na Warmii i Mazurach w okresie powojennym. Otrzymał honorowe członkostwo Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. Por. Zenobiusz Bednarski: Skrobacki Andrzej Jan (1928-1992). *Pol. Słow. Biogr.* 1998 T. 38/3 z. 158 s. 383-385

Publikacje Z. Bednarskiego o studiach Polaków w Dorpacie

Historia medycyny stała się także przedmiotem głębokiego zainteresowania Zenobiusza Bednarskiego. Był on w gronie ośmiu osób, uczestniczących w inauguracyjnym spotkaniu olsztyńskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny 23 listopada 1973 r.²³ W dorobku autorskim pasje historyczne Bednarskiego uwidaczniają się szczególnie od początku lat 80-tych, ale tematyką tą zajmował się już wcześniej. W ramach przygotowywanej rozprawy doktorskiej podjął rozległe badania historyczne i szczególnie biograficzne nad polskimi studentami medycyny, kształcącymi się w XIX wieku na Uniwersytecie w Dorpacie (obecnie Tartu, Estonia) – uczelni popularnej, cieszącej się opinią najbardziej liberalnej w carskiej Rosji, gdzie z uwagi na inflanckie tradycje językiem wykładowym pozostawał niemiecki²⁴. Przystępując do prac nad rozprawą, Bednarski nie mógł liczyć na swobodny dostęp do źródeł, pozostających w granicach radzieckiego miasta zamkniętego dla cudzoziemców, a korespondencja z Uniwersytetem w Tartu okazała się prawie niemożliwa. Pozostawała zatem przede wszystkim literatura źródłowa, w tym fundamentalne opracowanie

²³ Andrzej Skrobaccki: Działalność olsztyńskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w latach 1973-1978. *Komun. Maz.-Warm.* 1979 nr 1 s. 129

²⁴ Studentem medycyny na Uniwersytecie w Dorpacie był także wybitny rosyjski leksykograf Władimir Iwanowicz Dal (1801-1872), któremu Bednarski poświęcił swój pierwszy w dorobku artykuł biograficzny, opublikowany w 1972 r. w „Wiadomościach Lekarskich” [19]

Hasselblatta i Otto²⁵, oraz obszerna kwerenda dotycząca poszczególnych osób. W efekcie autor zgromadził i przedstawił w pracy kilkaset mniej lub bardziej obszernych życiorysów ówczesnych studentów (nie tylko absolwentów), wśród których byli m.in. Tytus Chałubiński (1820-1889), profesor Warszawskiej Akademii Medyko-Chirurgicznej, odkrywca uzdrowiskowych walorów Zakopanego (student medycyny w Dorpacie w 1843 r.), Benedykt Dybowski (1833-1930), przyrodnik, zesłaniec i podróżnik po Syberii (student w Dorpacie w latach 1853-1857 i ponownie 1861-1862), Stanisław Janikowski (1833-1881), współtwórca polskiej medycyny sądowej, profesor w Krakowie, członek Akademii Umiejętności (student w Dorpacie w latach 1851-1857, doktorat w 1858), Bolesław Limanowski (1835-1935), historyk, socjolog, publicysta, działacz polityczny (student w Dorpacie w latach 1858-1860) czy Ludwik Natanson (1821-1896), prezes Warszawskiego Towarzystwa Lekarskiego (student w Dorpacie w latach 1840-1843). Był to znaczący wkład w badania nad losami polskich studentów w latach zaborów.

Opiekę promotorską nad przewodem doktorskim Zenobiusza Bednarskiego, otwartym na Akademii Medycznej w Gdańsku, sprawował prof. dr med. fil. Tadeusz Bilikiewicz²⁶, a recenzentami byli doc. Eugeniusz Sieńkowski²⁷ i doc. Marian Pelczar²⁸. Rozprawa *Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dorpackiego w latach 1802-1889* na stopień doktora nauk medycznych została przyjęta 15 lipca 1975 r. Marian Pelczar w recenzji postulował możliwie szybkie ogłoszenie pracy drukiem²⁹, co zostało jednak zrealizowane dopiero po ponad ćwierćwieczu, w 2002 r., nakładem Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. W okresie między obroną a publikacją, wykorzystując też całkowitą zmianę warsztatu pracy i inne możliwości (dostęp do Internetu, najnowsze publikacje, uzyskanie przez Estonię niepodległości

²⁵ Arnold Hasselblatt, Gustav Otto: Album academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat. Dorpat 1889

²⁶ Tadeusz Bilikiewicz (1901-1980), wybitny psychiatra, profesor Akademii Medycznej w Gdańsku, członek PAU, redaktor naczelny „Psychiatrii Polskiej”. Zajmował się także historią nauki, organizował na uczelni gdańskiej Katedrę i Zakład Historii i Filozofii Medycyny, redagował „Archiwum Historii Medycyny”. Por. Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego / pod red. Stanisława Gierszewskiego. T. 1. Gdańsk 1992 s. 110-112

²⁷ Eugeniusz Sieńkowski (1924-1997), chirurg, historyk chirurgii, prof. Akademii Medycznej w Gdańsku, był kierownikiem Zakładu Historii i Filozofii Nauk Medycznych. Z recenzowanym łączyła go pewna zbieżność losów: pochodził z okolic Augustowa, gdzie przed wojną kształcił się Bednarski, był też jego młodszym kolegą z uczelni (studia na Akademii Lekarskiej, potem w Medycznej w Gdańsku w latach 1948-1953). Por. Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego / pod red. Zbigniewa Nowak. Suplement [I]. Gdańsk 1998 s. 280-281; Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku. T. 2 z. 3 / red. i oprac. Bożena Urbanek. Warszawa 2000 s. 82-84

²⁸ Marian Pelczar (1905-1983), historyk, wieloletni dyrektor Biblioteki Gdańskiej PAN, wykładowca Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku (późniejszy Uniwersytet Gdański). Por. Słownik pracowników książki polskiej / pod red. Hanny Tadeusiewicz. Suplement III. Warszawa 2010 s. 218-220

²⁹ Zenobiusz Bednarski: *Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dorpackiego w latach 1802-1889*. Olsztyn 2002 s. 7 (Przedmowa)

i otwarcie na współpracę), autor uzupełnił pracę o kolejne dane, w tym tytuły dysertacji Polaków, które nie znalazły się nawet w *Polskiej bibliografii lekarskiej XIX wieku* Stanisława Konopki. Rozszerzył także rozdział poświęcony historii uczelni.

Już w czasie prac nad doktoratem Bednarski dostrzegął, że badania nad studiami medycznymi Polaków w Dorpacie warte są kontynuacji również w wymiarze chronologicznym. Postępująca w ostatnich latach XIX wieku rusyfikacja uczelni dorpackiej (po zmianie nazwy miasta w 1893 r. – jurjewskiej) nie przerwała licznej tam obecności polskich studentów. Podobnie działo się w okresie międzywojennym po uzyskaniu przez Estonię niepodległości. Efektem współpracy z historykami estońskimi, szczególnie dr. Reinem Talimaa i dr Tatianą Schor, z którymi Bednarski prowadził korespondencję i od których uzyskiwał kopie niezbędnych dokumentów³⁰, a także dotarcia do nowej estońskiej literatury przedmiotu (przede wszystkim trzypięciotomowego albumu studentów Uniwersytetu w Tartu, zawierającego pełne spisy immatrykulowanych³¹), stała się publikacja *Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dorpacko-Jurjewskiego w latach 1889-1918 i Estońskiego Uniwersytetu Narodowego w latach 1919-1940*, którą w 2005 r. wydał olsztyński Ośrodek Badań Naukowych. W części historycznej przedstawione zostały dzieje Wydziału Lekarskiego uczelni w latach 1802-1918, druga część stanowiła słownik biograficzny polskich studentów medycyny w Dorpacie (Jurjewie, Tartu) z lat 1889-1940, zawierający 655 nazwisk. Podobnie jak w pracy obejmującej okres wcześniejszy, nie brakowało w opracowaniu sylwetek wybitnych, znanych lekarzy, jak Polikarp Brudziński (1874-1917), pediatra, rektor Uniwersytetu Warszawskiego; Czesław Czarnowski (1883-1983), otolaryngolog, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego; Franciszek Czubalski (1885-1965), farmakolog, rektor Uniwersytetu Warszawskiego, a potem Akademii Medycznej w Warszawie; Stanisław Gurbski (1871-1940), lekarz wojskowy, generał; Józef Hornowski (1872-1923), patolog, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza i Uniwersytetu Warszawskiego; Stanisław Kapuściński (1890-1952), dermatolog, profesor Akademii Medycznej w Łodzi; Stefan Różycki (1885-1953), anatom, profesor Uniwersytetu Poznańskiego; Marian Stefanowski (1897-1979), chirurg, rektor Akademii Medycznej w Łodzi.

Na dorobek Zenobiusza Bednarskiego, dotyczący związków Polaków z Dorpatem, składają się także mniejsze prace: *Egzamin wstępny w Dorpacie przed 120 laty na podstawie listów Stanisława Janikowskiego* („Polski Tygodnik Lekarski”, 1972) [14], *Historia powstania, sylwetki założycieli i członkowie zarządu Towarzystwa byłych Wychowanków Cesarskiego Uniwersytetu Jurjewskiego (dawnego Dorpackiego) w Warszawie* („Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, 1987) [93], *Rola Uniwersytetu*

³⁰ Tenże: *Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dorpacko-Jurjewskiego w latach 1889-1918 i Estońskiego Uniwersytetu Narodowego w latach 1919-1940*. Olsztyn 2005 s. 9-10 (Słowo wstępne)

³¹ Tartu Ülikkoli Üliõpilaskonna Teatmik Album Academicum Universitatis Tartuensis / pod red. R[icharda] Kleisa. T. 1-3. Tartu 1986-1988

Dorpackiego w kształceniu polskiej inteligencji („Biuletyn Lekarski”, 1998) [256], *Jak wychowankowie Uniwersytetu Dorpackiego uczcili jubileusz 500-lecia refundacji Akademii Krakowskiej* (z Hanną Bednarską, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, 2000) [270], *Rozprawy obronione w Dorpacie na stopnie doktora medycyny w księgozbiorniku Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie* (z Reinem Talimaa, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, 2008) [343]. Szereg artykułów biograficznych poświęcił autor poszczególnym absolwentom, np. Bolesławowi Hermanowi Fudakowskiemu (1834-1878), docentowi fizjologii na Uniwersytecie Warszawskim [82] czy Witoldowi Jodko-Narkiewiczowi (1834-1898), ordynatorowi Instytutu Oftalmicznego w Warszawie [84]. W latach 1994-1997 w „Biuletynie Lekarskim” publikował Bednarski cykl *Sylwetki dorpatczyków*³².

Wszystkie te prace zapewniły Bednarskiemu miejsce także w historii estońskiej nauki, co zostało potwierdzone hasłem w słowniku biograficznym uczonych (*Eesti Teaduse Biograafiline Leksikon*, tom I: A-Ki, Tallin 2000)³³. Autorem biogramu Z. Bednarskiego w tym leksykonie był wspomniany już jego wieloletni współpracownik, estoński lekarz dr Rein Talimaa, do 1996 r. zatrudniony w Pracowni Patologii Oddychania Centrum Pulmonologii i Ftyzjatrii w Wilnie, badacz historii medycyny estońskiej. Obaj lekarze-historycy korespondowali ze sobą od 1996 r.³⁴

Sam Bednarski podkreślał, że jego opublikowana dysertacja doktorska trafiła także do Biblioteki Kongresu Stanów Zjednoczonych i zapewne tą drogą stała się przedmiotem zainteresowania Genealogical Society of Utah. W grudniu 2005 r. towarzystwo to zwróciło się do autora z prośbą o zgodę na wykorzystanie książki w celach naukowych, uzyskując odpowiednie oświadczenie Bednarskiego w styczniu 2006 r.³⁵

Dokumentalista olsztyńskiej medycyny

Doceniając znaczenie dokumentowania dorobku swoich kolegów po fachu, Zenobiusz Bednarski podjął się kontynuowania prac bibliograficznych Andrzeja Skrobackiego, który z okazji V Zjazdu Lekarzy Warmii i Mazur w 1975 r. w opracowaniu zbiorowym *Aktualne problemy zdrowotne ludności województwa olsztyńskiego* ogłosił *Bibliografię prac lekarzy Warmii i Mazur za lata 1945-1974*. Inicjatywę opracowania bibliografii zgłosił Bednarski na początku lat 90-tych w podobnych okolicznościach – w związku ze zbliżającym się VIII Zjazdem Naukowym Lekarzy regionu. W oparciu o wykazy piśmiennictwa, nadsyłane przez zainteresowanych autorów, przewodniczą-

³² W bibliografii pozycje: [182-187, 211-215, 227-230, 241-245]

³³ Zenobiusz Bednarski: *Lekarze Warmii i Mazur 1945-2003: Słownik biograficzny: Supl. Roczn. Med.* 2004 T. 12 Vol. 1 s. 13

³⁴ Tenże: *W dalekiej Estonii ... Biul. Lek.* 2003 R. 14 nr 74 s. 29-30

³⁵ Tenże: *Lekarze Warmii i Mazur 1945-2007: Słownik biograficzny: Supl. Roczn. Med.* 2007 T. 14 Vol. 1 s. 92

cych towarzystw naukowych, a także szpitale, wykorzystując materiały olsztyńskiego oddziału Głównej Biblioteki Lekarskiej i wreszcie prowadząc własną kwerendę czasopiśmienną, zgromadził dokumentację dorobku publikacyjnego 322 autorów. Opracowanie bibliograficzne za lata 1975-1992 ogłoszone zostało na łamach periodyku naukowego olsztyńskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Lekarskiego i Okręgowej Warmińsko-Mazurskiej Izby Lekarskiej „Rocznik Medyczny”³⁶. Podsumowując swoje prace, autor przyznał się do prawdopodobnej niekompletności, wynikającej ze słabego odzewu lekarzy na proponowaną ankietę bibliograficzną. Wskazał także na zaobserwowaną różnicę w stosunku do bibliografii Skrobacznego: znaczący wzrost liczby publikacji współautorskich³⁷.

Od początku Bednarski był świadomy potrzeby kontynuacji pracy nad bibliografią. Drobne uzupełnienia ogłaszał w „Roczniku Medycznym” trzykrotnie (1995 [193], 1996 [216], 1998 [258]), wreszcie, uznając koniec stulecia za dobrą cezurę czasową opracowania, w 2000 r. ponownie przedstawił w „Biuletynie Lekarskim” ankietę bibliograficzną z prośbą o wypełnienie. Podobnie jak przy pierwszym podejściu, odzew środowiska nie spełnił oczekiwań autora, który zmuszony został do pogłębionych kwerend własnych, z dużym ryzykiem przeoczeń. Ostatecznie bibliografię za lata 1993-2000 ogłosił Bednarski w 2003 r.³⁸, wraz z uzupełnieniami z lat poprzednich. Wspólnie zatem z opracowaniem Skrobacznego, bibliografie Bednarskiego dokumentują niemal całość dorobku piśmienniczego lekarzy olsztyńskich w XX wieku po włączeniu Warmii i Mazur do Polski.

Kolejnym zadaniem dokumentacyjnym, jakie wyznaczył sobie Zenobiusz Bednarski, stało się opracowanie słownika biograficznego lekarzy Warmii i Mazur lat powojennych³⁹. Także w tej dziedzinie podwaliny położył już wcześniej Andrzej Skrobaccki, autor pracy *Album lekarzy-pionierów Okręgu Mazurskiego 1945-1946. Materiały biograficzne* (Olsztyn 1980)⁴⁰. Zauważyć należy, że w latach 90-tych XX wieku, kiedy prace te Bednarski inicjował, słowniki biograficzne lekarzy ukazujące się dotychczas miały raczej charakter ogólny, względnie według specjalności lub chronologii⁴¹, cho-

³⁶ Tenże: Bibliografia prac lekarzy Warmii i Mazur za lata 1975-1992. *Rocz. Med.* 1994 T. 2 vol. 1 s. 9-76 [168]

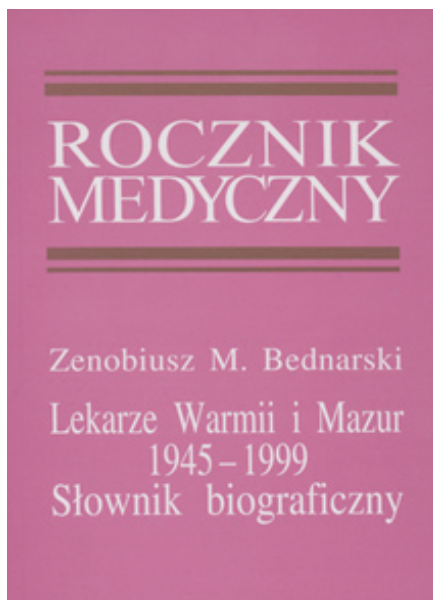
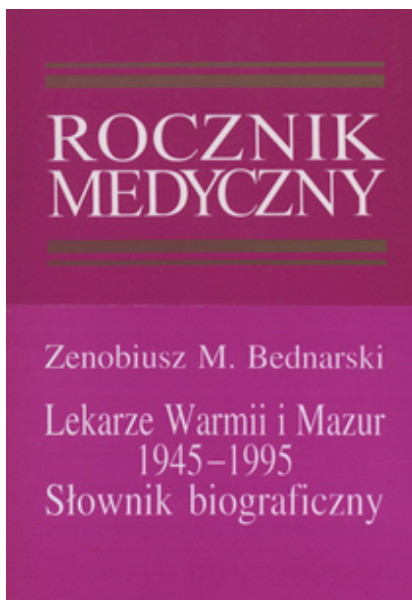
³⁷ Tamże s. 5-6 (Przedmowa)

³⁸ Zenobiusz Bednarski: Bibliografia prac lekarzy Warmii i Mazur za lata 1993-2000. *Rocz. Med.* 2003 T. 11 Vol. 1 s. 3-72 [315]

³⁹ Postulat opracowania słownika biograficznego lekarzy i farmaceutów, związanych z polską historią Warmii i Mazur, stawiano już w czasie zakładania oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w Olsztynie w 1973 r. Miało to być jednak w założeniach dzieło obejmujące większy zasięg czasowy, z czasami Kopernika włącznie (Skrobaccki: *Działalność olsztyńskiego oddziału*, dz. cyt. s. 129)

⁴⁰ Bednarski recenzował tę publikację w 1981 r. w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” [53]

⁴¹ Przykładem słownika ogólnego może być fundamentalna praca biograficzno-bibliograficzna Stanisława Kościńskiego *Słownik lekarzów polskich...* (Warszawa 1888), czy współczesny informator bio-

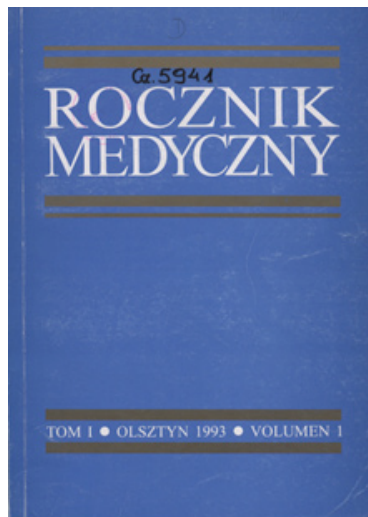
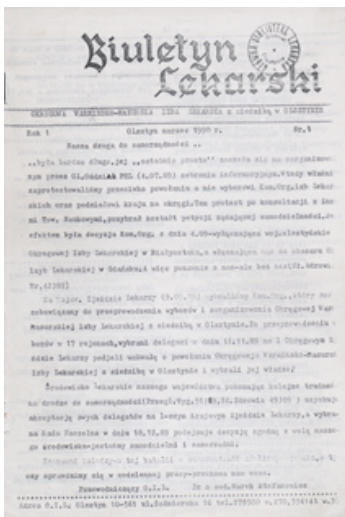

Słowniki lekarzy Warmii i Mazur autorstwa Z. Bednarskiego

ciaż ukazywały się już także opracowania regionalne⁴². Można było zatem częściowo korzystać z doświadczeń innych, a także własnych, bowiem decydując się na umieszczenie również biogramów osób żyjących, wykorzystał Bednarski sprawdzoną już przy bibliografii metodę ankiety, tym razem biograficznej. Propozycję opracowania słownika przedstawił 16 kwietnia 1994 r. na zjeździe samorządu lekarskiego, a po uzyskaniu akceptacji Okręgowej Warmińsko-Mazurskiej Izby Lekarskiej opublikował stosowną ankietę biograficzną w „Biuletynie Lekarskim”. Liczba uzyskanych odpowiedzi nie satysfakcjonowała autora, wpłynęło bowiem – mimo kilkakrotnie ponawianych

graficzny *Kto jest kim w polskiej medycynie?* (red. zespół Lidia Becela i inni, Warszawa 1987). Słowniki lekarzy obejmujące wszystkie specjalności i cały kraj, ale w ograniczeniu czasowym, opracowywali m.in. Piotr Szarejko (*Słownik lekarzy polskich XIX wieku*, 6 tomów w latach 1991-2001) i Jan Bohdan Gliński (*Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów – ofiar II wojny światowej*, dotychczas 5 tomów od 1997), od 1991 Instytut Historii Nauki PAN wydaje *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku* (dotychczas 11 zeszytów w ramach 3 tomów). Wśród słowników specjalności lekarskich wymienić można *Sylwetki chirurgów polskich* (pod red. Józefa Bogusza i Witolda Rudawskiego, Wrocław 1982) oraz *Słownik biograficzny zasłużonych pediatrów* (pod red. Edwarda Wilkoszewskiego, 2 zeszyty w latach 1985-1990)

⁴² Nurt regionalnej biografistyki lekarskiej reprezentowały m.in. następujące publikacje: Roman Tałewski, *Portrety zakopiańskich lekarzy ze słownikiem biograficznym 1850-1983*, Zakopane 1985; Henryk Florowski, *Słownik lekarzy Ziemi Kościańskiej*, Kościan 1995; *Słownik medycyny i farmacji Górnego Śląska*, wydawany przez Bibliotekę Główną Śląskiej Akademii Medycznej (6 tomów w latach 1993-2007)

Pierwsze numery „Biuletynu Lekarskiego” i „Rocznika Medycznego

w „Biuletynie” apeli – niespełna pięćset ankiet lekarzy i niespełna sto ankiet lekarzy stomatologów. Część ankiet nie została wypełniona w całości. Trudności te nie zraziły Bednarskiego, który uzyskany materiał uzupełnił o literaturę przedmiotu oraz źródła archiwalne szpitali i samorządu lekarskiego. Pierwszy efekt pracy ukazał się w 1997 r. jako wolumin „Rocznika Medycznego”, obejmując zakres lat 1945-1995. Hasła, w łącznej liczbie 1367, obejmowały przede wszystkim dane osobowe, przebieg pracy zawodowej, działalność społeczną, aktywność pozazawodową, dane rodzinne i bibliografię; z uwagi na małą liczbę nadesłanych zdjęć, zrezygnowano z dodawania ich do biogramów. W odrębnych częściach zaprezentowano sylwetki lekarzy i lekarzy stomatologii, co było konsekwentnie kontynuowane w kolejnych uzupełnieniach słownika.

Odzew środowiska lekarskiego przyszedł szybko i zachęcił autora do dalszej pracy. Już w grudniu 1997 r. ogłoszono w „Biuletynie Lekarskim” apel o nadsyłanie ankiet, skierowany do tych lekarzy, których nazwiska nie znalazły się w pierwszej wersji słownika. Drugi tom, zawierający przeszło sześćset nowych nazwisk, a także uzupełnienia życiorysów wcześniej opublikowanych (np. nowe publikacje, zmiany miejsca zatrudnienia, zgony), ukazał się w 2000 r.⁴³ Mniej obszernie suplementy do słownika ogłaszał Bednarski jeszcze dwukrotnie – w 2004 r. (nieco ponad dwieście nowych życiorysów) [327] i w 2007 r. (niespełna trzydzieści nowych życiorysów) [339].

⁴³ Tenże: Lekarze Warmii i Mazur 1945-1999: Słownik biograficzny. *Rocz. Med.* 2000 T. 8 Vol. 1 s. 3-146 [273]

Ze współpracownikami z redakcji „Biuletynu Lekarskiego

W 1992 r. przejął Zenobiusz Bednarski obowiązki redaktora naczelnego organu Okręgowej Warmińsko-Mazurskiej Izby Lekarskiej – „Biuletynu Lekarskiego”. To młode, bo zaledwie z dwuletnią historią pismo zaczęło się ukazywać w marcu 1990 r., początkowo jako kwartalnik. Pierwszy numer, o objętości 8 stron i w nakładzie 500 egzemplarzy z powielacza, przygotował dr Władysław Lipecki. Redakcję przejął z kolei dr Andrzej Skrobaccki i wydał dziewięć numerów „Biuletynu”; Bednarski został redaktorem po śmierci Skrobacckiego w lutym 1992 r., po roku przekształcając pismo w dwumiesięcznik. Na łamach publikowano artykuły o tematyce medycznej, komunikaty i zarządzenia władz, kronikę Rady Lekarskiej, omówienia nowości książkowych, informacje. Było też miejsce na dział historyczny i aktualny felieton⁴⁴.

Bednarski wywarł znaczący wpływ na formułę czasopisma. To on właśnie zapełniał zazwyczaj dział historyczny, zamieszczał felietony, pisał recenzje. Regularnie zamieszczał też biogramy lekarzy oraz odnotowywał ważne wydarzenia, np. zjazdy lekarzy [252, 274]. W felietonach odnosił się do różnych tematów, np. etyki zawodowej. Wiele z materiałów sygnował inicjałami zb. Kończąc swoją działalność w redakcji „Biuletynu”, został uroczyście pożegnany w dniu 6 kwietnia 2002 roku, przez dr. Leszka Dudzińskiego i dr. Władysława Lipeckiego na zjeździe lekarzy Okręgowej Warmińsko-Mazurskiej Izby Lekarskiej.

⁴⁴ Tenże: Jak zrodził się i okrzepł Biuletyn Lekarski. *Biul. Lek.* 1993 R. 4 nr 19 s. 8-9

W 1993 r. przyczynił się do założenia czasopisma o charakterze naukowym, wspomnianego już „Rocznika Medycznego”, od początku pełniąc funkcję sekretarza redakcji. Pozostawał w redakcji do 2007 r. i przygotował do tego czasu czternaście tomów⁴⁵. „Rocznik” prezentował prace kliniczne, pogładowe, a także z zakresu historii medycyny. Zenobiusz Bednarski zamieścił w nim nie tylko bibliografię i słownik biograficzny lekarzy Warmii i Mazur (które – poza ostatnim suplementem słownika – zajmowały całość woluminów), opracowywał także kronikę bieżących wydarzeń ważnych dla lokalnego środowiska lekarskiego; kronika autorstwa Bednarskiego ukazywała się w latach 1995-2007, pierwszym rokiem wydarzeń objętym dokumentacją był 1993 [200], a ostatnim – 2006 [338]⁴⁶. Obowiązki kronikarskie realizował też takimi publikacjami, jak np. *Polskie Towarzystwo Ftyzjopneumonologiczne Oddział w Olsztynie w latach 1955-1993* (1995) [201]. Ponadto zamieszczał inne artykuły z historii medycyny, m.in. *Historia sanatorium i poradni dla chorych na gruźlicę w Olsztynie na tle lecznictwa przeciwgruźliczego w Prusach Wschodnich* (2000) [269], *Przyczynę do historii Sanatorium w Olsztynie* (2004) [329], *Przytułek parafialny zwany szpitalem w Barczewku w powiecie olsztyńskim i w Starym Targu w powiecie sztumskim* (2007) [340]. Wracał też do biografistyki, poświęcając obszerne opracowania pionierowi powojennej chirurgii olsztyńskiej Janowi Janowiczowi (1893-1964) [324, 334], o którym pisał już zresztą wcześniej jako o dorpatczyku (nota biograficzna Janowicza weszła oczywiście także do słownika lekarzy Warmii i Mazur), zasłużonemu dla walki z epidemiami w Olsztynie w latach powojennych lekarzowi i instruktorowi harcerskiemu Konradowi Zembruskiemu (1915-1986) [347], wybitnemu olsztyńskiemu historykowi medycyny i farmacji Władysławowi Szczepańskiemu (1922-2009) [354]. Znalazł się w tym nurcie referat poświęcony lekarskiej działalności Mikołaja Kopernika (1473-1543) [199], wygłoszony na Sesji Kopernikańskiej w Olsztynie i Fromborku w maju 1993 r. i opublikowany w „Roczniku” dwa lata później.

Dodać należy, że nazwisko Zenobiusza Bednarskiego jako autora figurowało w „Roczniku Medycznym” nie tylko w dziale historii medycyny lub bieżącej kronice, ogłosił bowiem w tym czasopiśmie także kilka prac kazuistycznych (*Nawracające zapalenie płuc i oskrzeli w następstwie wrodzonej przetoki tchawiczno-przełykowej*, 1993 [151]; *Tracheobronchopathia chondroosteoplastica współistniejąca z rakiem płaskonabłonkowym oskrzela*, 1993 [164]). Dokumentację biograficzną lekarzy z regionu realizował Bednarski niezależnie na łamach innych czasopism. Był autorem artykułów poświęconych bądź okolicznościowych poświęconych lekarzom, których znał i z którymi współpracował, m.in. swoim kolegom z sanatorium w Prabutach radiologowi Leonowi Herbstowi (1914-1974) [23] i ftyzjatrze Zbigniewowi Ryderowi (1919-1957, z tym

⁴⁵ Kolejny, XV tom pisma ukazał się w 2008 r. już pod angielszczyznym tytułem „Polish Annals of Medicine” i przy współpracy z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim

⁴⁶ Pozostałe części w bibliografii: [217, 237, 254, 264, 272, 286, 302, 303, 326, 331, 337]

Muzeum Warmii i Mazur
uprzejmie zaprasza na wieczór zamkowy
z cyklu ŻYCIORYSY

STANISŁAW FLIS

26.11.1902 – 6.10.1976

Olsztyn – zamek, Sala Marcina Koomeza
środa, 27 listopada 2002 r.
godzina 17.30

W programie:
Zenobiusz M. Bednarski - omówienie biografii
Zofia Januszkiewicz - prezentacja pamiątek
Tadeusz Macieja - fragmenty wspomnień

STANISŁAW FLIS Urodził się w Biocheriu koło Łowicza. Po ukończeniu gimnazjum zaczął się w 1920 roku jako ochotnik do wojska i brał udział w wojnie z bolszewikami. W roku 1922 rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego, ukończył je w 1928 i uzyskał tytuł doktora wstępną naukę lekarską. Pracował kolejno w kilku szpitalach warszawskich. Podczas wojny kontynuował praktykę lekarską, a jednocześnie uczestniczył aktywnie w ruchu oporu. Wybuch powstania zastał go w rodzinnych stronach, tam redagował i kolportował podziemną gazetkę. 24 marca 1945 roku Stanisław Flis jako jeden z pierwszych lekarzy przybył do Olsztyna. Objął stanowisko dyrektora Szpitala Kolejowego i sprawował je do przejścia na emeryturę w 1969 roku. Zajmował się pracą administracyjną, zawodową i naukową, a zwłaszcza historią medycyny. Szczególnie cenne były jego prace, ukazujące Mikołaja Kopernika nie tylko jako wielkiego astronoma, ale i lekarza. Stanisław Flis pisał również o lekarzach, działających na Warmii i Mazurach w XVIII i XIX wieku, dokumentował polskie napięty na orientacjach w Olsztynie. Odsłaniał - uwieczniał za zaginiony - inkubator medyczny z biblioteki Mikołaja Kopernika i przekazał go do zbiorów olsztyńskiego Muzeum. Aktywnie działał społecznie. Był wielokrotnie nagradzany. Zmarł w Olsztynie.

Zaproszenie na wieczór zamkowy z cyklu „Życiorysy” w Muzeum Warmii i Mazur 27 listopada 2002 r., na którym dr Zenobiusz Bednarski prezentował sylwetkę Stanisława Flisa

ostatnim razem studiował) [31, 97], dawnemu przełożonemu z Olsztyna Czesławowi Zaworskiemu [47], uczestnicze powstania warszawskiego, ftyzjatrze Janinie Zugaj (1924-1991) [124], ordynator oddziału gruźlicy Szpitala MSW w Olsztynie Barbarze Franciszce Sikorskiej (1929-1979) [40], lekarce stomatologii Jadwidze Szwejkowskiej (1906-1977) [42], ftyzjatrze i organizatorowi powojennej służby zdrowia w Bartoszycach Janowi Chilmanowiczowi (1915-1986) [100, 101], wieloletniemu kierownikowi Poradni Przeciwgruźliczej w Morągu Waławowi Babickiemu (1915-1996) [245], zesłańcy i lekarzowi łagrowemu, kierownikowi Powiatowej Poradni Przeciwgruźliczej w Pasłęku Leonardowi Perepeczko (1900-1996) [239], pulmonologowi z Dobrego Miasta Michałowi Siemakowi (1930-1996) [219], dermatolog o korzeniach lwowskich Zofii Jakubowskiej-Łokuciejewskiej (1919-2003) [318], kapitanowi Armii Krajowej i honorowemu członkowi Towarzystwa Chirurgów Polskich Aleksandrowi Marianowi Sobańskiemu (1912-1994) [166, 167], olsztyńskiemu ftyzjatrze Witoldowi Andrzejowi Maciejkiemu (1925-1997) [246, 247]. Kilkakrotnie przypominał Bednarski sylwetki

Alfreda Bednarska-Rzadkiewicz

swoich poprzedników na polu regionalnej historii medycyny. O Stanisławie Flisie pisał zarówno w tym aspekcie, ale omawiał też jego działalność lekarską, w tym praktykę lekarza kolejowego [29, 30, 195, 316]. Życiorys Andrzeja Skrobackiego zamieścił w wiodącym krajowym kompendium *Polskim Słowniku Biograficznym* (tom 38, 1998) [257], a wspomnienia pośmiertne w „Biuletynie Lekarskim” [126] i „Gazecie Lekarskiej” [118]. Dwukrotnie prezentował Bednarski zasługi olsztyńskich lekarzy na wieczorach zamkowych „Życiorysy”, organizowanych przez Muzeum Warmii i Mazur dla przypomnienia wybitnych osobistości regionu: 27 listopada 2002 r. mówił o Stanisławie Flisie, a 11 lutego 2004 r. o Janie Janowiczu .

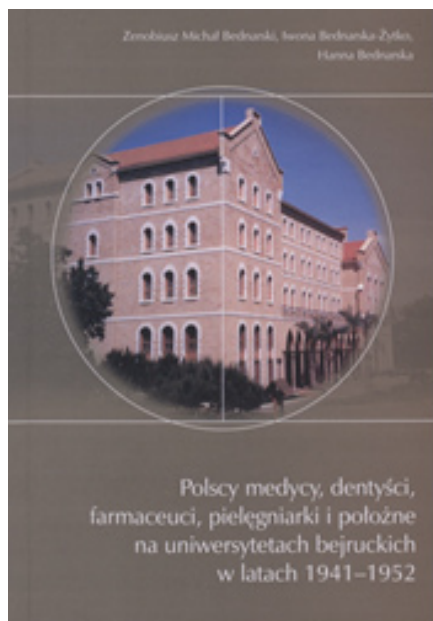
Cennym materiałem biograficznym są również publikacje dotyczące bezpośrednio działalności samego autora. Bednarski pisał m.in. o Sanatorium Przeciwgruźliczym w Olsztynie [348] i Półsanatorium Akademickim Wyższej Szkoły Rolniczej [111, 356], a w „Roczniku Medycznym” ogłosił obszerny szkic autobiograficzny *Moje życie po otrzymaniu nakazu pracy*, poświęcony pierwszym latom swojej pracy zawodowej w Prabutach [220]. Były to fragmenty pracy, jaką w 1995 r. pod pseudonimem Faber zgłosił do konkursu Okręgowej Izby Lekarskiej na wspomnienia lekarskie „Ocalić od zapomnienia”. Praca otrzymała w konkursie drugą nagrodę (pierwszej nie przyznano)⁴⁷.

Wspomniane już recenzje, świadczące o zainteresowaniu Bednarskiego piśmienictwem innych, dotyczyły także książek i artykułów na temat przeszłości medycyny na Warmii i Mazurach (i nie tylko). Zamieszczał je przede wszystkim na łamach „Biuletynu Lekarskiego”. Pisał m.in. o monografii Stanisława Piechockiego poświęconej byłemu szpitalowi dla psychicznie chorych w podolsztyńskim Kortowie *Czyściec zwany Kortau* (Olsztyn 1993) [161] oraz o obozowych wspomnieniach doktora Leonarda Perepeczko *W łagrach na saratowskim szlaku* (Wrocław 1993) [222].

Inne prace historyczne

Po serii dwóch książek poświęconych Polakom studiującym w Dorpacie (Tartu), ogłoszonych drukiem na początku XXI wieku, jeszcze raz powrócił w badaniach Bednarski do kształcenia medycznego rodaków poza granicami kraju. Tym razem jako cel badań obrał studia Polaków w Bejrucie w okresie II wojny światowej i pierwszych

⁴⁷ Konkurs Ocalić od zapomnienia. *Biul. Lek.* 1996 R. 7 nr 32 s. 22; Maria Świetlik: IX Okręgowy Zjazd Lekarzy Okręgowej Warmińsko-Mazurskiej Izby Lekarskiej. *Biul. Lek.* 1996 R. 7 nr 34/35 s. 2

Książka Z. Bednarskiego, I. Bednarskiej-Żyto i H. Bednarskiej o studiach medycznych Polaków w Bejrucie

latach powojennych, które realizowali głównie żołnierze Brygady Strzelców Karpackich i Armii Polskiej na Wschodzie, a także inne osoby, którym wojna przerwała naukę w kraju i znaleźli się na Bliskim lub Środkowym Wschodzie; już po wojnie dołączali do nich uwolnieni z obozów żołnierze Armii Krajowej, pomni niedawnych doświadczeń niechętni do powrotu do Polski. Kształcenie odbywało się na dwóch bejruckich uczelniach – Uniwersytecie Amerykańskim oraz francuskim Uniwersytecie Świętego Józefa, obejmując medycynę, stomatologię, farmację, pielęgniarstwo i położnictwo⁴⁸.

Bezpośrednią inspiracją dla autora, a także dwóch córek, z którymi prowadził badania – Iwony i Hanny – były losy Alfredy Bednarskiej-Rzadkiewicz (1923-2013), stryjecznej siostry i rówieśniczki Zenobiusza, która uzyskała dyplom doktora chirurgii dentystrycznej na Uniwersytecie Świętego Józefa w 1949 r.⁴⁹ Już wcześniej korespondencję z kuzynką Bednarski wykorzystał do przybliżenia czytelnikom „Gazety Lekarskiej” problematyki studiów stomatologicznych w Bejrucie [226], by temat ten po latach pogłębić na podstawie literatury, archiwaliów i materiałów uzyskanych drogą kontaktów osobistych. Informacje pochodziły nie tylko od kuzynki, korespondował

⁴⁸ Zenobiusz Bednarski: Polscy medycy, dentyści, farmaceuci, pielęgniarki i położne na uniwersytetach bejruckich w latach 1941-1952. Olsztyn 2010 s. 7 (Przedmowa)

⁴⁹ Tamże, s. 85-89. Alfreda Bednarska-Rzadkiewicz zmarła 10 lutego 2013 r. w Dorset

także m.in. z innym uczestnikiem bejruckich studiów, ale lekarskich – dr. Romanem Józefem Jakubskim (1916-2000), histopatologiem, który po wojnie osiadł w Londynie. O życiu i pracy tego ostatniego Bednarski również pisał wcześniej [275, 282], a zbiór wspomnień polskich studentów w Bejrucie *Pod cedrami Libanu* (Londyn 1994)⁵⁰, którego egzemplarz otrzymał od Jakubskiego, jednego z twórców książki, zrecenzował w 1996 r. w „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” [221].

Efektom pracy trójki autorów stała się książka *Polscy medycy, dentyści, farmaceuci, pielęgniarki i położne na uniwersytetach bejruckich w latach 1941-1952*, która ukazała się jako wspólna edycja Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego i Ośrodka Badań Naukowych im. Kętrzyńskiego w Olsztynie w 2010 r. [350] W części historycznej znalazł się szkic o Libanie i związkach tego kraju z Polską, a także opis działalności Bratniej Pomocy Studentów Polaków w Bejrucie. Słownik biograficzny polskich studentów, z podziałem na poszczególne specjalności medyczne (ale bez podziału na uczelnie), objął łącznie życiorysy 127 osób. Poza obszernymi sylwetkami wspomnianych wyżej Alfredy Bednarskiej-Rzadkiewicz i Romana Jakubskiego, znalazły się tam biografie m.in. Marii Dobija-Domaradzkiej (1922-1997), bakteriologa, prof. Uniwersytetu w Montrealu; Bronisława Trzaski (1913-2002), docenta i kierownika Kliniki Chorób Zakaźnych Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie; Macieja Zwierza-Zeville (1918-1988), epidemiologa, ministra zdrowia w rządzie kanadyjskiej prowincji Saskatchewan.

Z badaniami dotyczącymi edukacji medycznej Polaków w Bejrucie korespondują wcześniejsze publikacje Bednarskiego, m.in. prezentacja Polskiego Wydziału Lekarskiego w Edynburgu w „Biuletynie Lekarskim” w 1993 r. [154, 157]

Charakterystyczne dla Zenobiusza Bednarskiego zainteresowania zbiorową dokumentacją biograficzną realizowane były także przy innych okazjach. 17 września 1994 r. odbyły się w Pińczowie obchody 55. rocznicy Polskiego Września, podczas których odsłonięte zostały dwie tablice pamiątkowe w dawnej szkole Bednarskiego – Gimnazjum im. Hugona Kołłątaja: jedna upamiętniała profesorów prowadzących tajne nauczanie, druga poległych i zamordowanych wychowanków szkoły w latach 1939-1945. Po obchodach Bednarski zaproponował zebranie materiałów do słownika biograficznego wychowanków (maturzystów) i profesorów Gimnazjum Pińczowskiego, co doczekało się realizacji kilka lat później z okazji zjazdu wychowanków w 2001 r. Ukazała się wówczas *Księga Pamiątkowa Liceum Ogólnokształcącego im. Hugona Kołłątaja w Pińczowie*, w której na stronie 75 figuruje Zenobiusz M. Bednarski – maturzysta rocznika 1945/1946⁵¹.

⁵⁰ Bolesław Redzisz, Halina Adamiak-Wagner, Halina Chojecka-Szeremeta, Roman Jakubski, Waclaw Netter: *Pod cedrami Libanu. Wspomnienia polskich studentów z Bejrutu 1942-1952*. Londyn 1994

⁵¹ *Księga Pamiątkowa Liceum Ogólnokształcącego im. Hugona Kołłątaja w Pińczowie*: wydana z okazji

Również w 2001 r. ukazała się książka absolwentów Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Gdańsku dla rocznika obchodzącego półwiecze dyplomu⁵². Już w marcu 1976 r. Bednarski, z okazji zjazdu jubileuszowego ćwierćwiecza ukończenia studiów, pisał do jednego ze swoich kolegów dr. Krzysztofa Wagnera o potrzebie opracowania słownika biograficznego rocznika, co mogło stanowić ciekawy przyczynek do historii edukacji medycznej w Polsce w pierwszych latach powojennych. Na realizację pomysłu trzeba było czekać kolejne 25 lat, ale ostatecznie i to opracowanie powstało, z życiorysem dawnego inicjatora na stronie 42⁵³.

W dziesiątkach artykułów Bednarski prezentował życie i osiągnięcia wybitnych lekarzy także spoza Warmii i Mazur oraz kręgu dorpackiego. Kilka prac ogłosił o wybitnym wielkopolskim lekarzu-humaniście Józefie Strusiu (1510-1568), wskazując m.in. na znaczenie jego badań nad tętnem przy chorobach płuc [21, 28, 32]. Przybliżył sylwetki i dorobek innych zasłużonych polskich przedstawicieli medycyny, m.in. pierwszej polskiej lekarki z dyplomem uniwersyteckim Anny Tomaszewicz-Dobrskiej (1854-1918) [260], internisty i filozofa medycyny Władysława Biegańskiego (1857-1917) [148, 149], autora pierwszego polskiego opisu promienicy i raka płuc Władysława Florkiewicza (1834-1902) [85], pioniera histologii polskiej Henryka Hoyera (1834-1907) [88], lekarza warszawskiego i autora prac o pylicach Aleksandra Fabiana (1847-1911) [91], profesora chirurgii w Wilnie, a po wojnie w Gdańsku i Krakowie Kornela Michejdy (1887-1960) [159]. Uwagę poświęcał też postaciom medycyny światowej, w tym autorowi *Księgi z San Michele* Axelowi Munthe (1857-1949) [22], odkrywcy penicyliny Aleksandrowi Flemingowi (1881-1955) [248], laureatowi pierwszej nagrody Nobla w dziedzinie medycyny, urodzonemu w Prusach Wschodnich Emilowi von Behringowi (1854-1917) [132, 152, 181, 294], legendzie pielęgniarstwa Florence Nightingale (1820-1910) [49], pionierowi transplantacji serca Christianowi Barnardowi (1922-2001) [280], zasłużonej dla Polski działaczce charytatywnej Sue Ryder (1923-2000) [344, 350]. W 1994 r. we wspomnieniu pośmiertnym w „Biuletynie Lekarskim” przywołał postać premiera Węgier Józsefa Antalla (1932-1993), który poza polityką zajmował się historią medycyny, podkreślając jego związki z Polską [180]. Nawiązując do wcześniejszych prac Andrzeja Skrobackiego⁵⁴, pisał o odkrywcy

zjazdu wychowanków szkoły dla upamiętnienia 450-lecia gimnazjum humanistycznego i 300-lecia kolonii akademickiej Uniwersytetu Krakowskiego 28-30 września 2001 / wyd. przygotowali Andrzej Dziubiński, Jerzy Znojek. Pińczów 2001. W tej samej książce pamiątkowej ukazały się wspomnienia Bednarskiego z czasów szkolnych [287, 293]

⁵² Książka pamiątkowa absolwentów Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Gdańsku rocznika 1951 / oprac., wybór zdjęć i red. Jolanta Borowska-Lehman. Gdańsk 2001

⁵³ Zenobiusz M. Bednarski: Jubileusz 50-lecia ukończenia studiów lekarskich w Akademii Medycznej w Gdańsku. *Biul. Lek. R.* 12 nr 64/65 s. 28-30

⁵⁴ Andrzej Skrobacki: Robert Koch in Wolsztyn. W: Robert Koch (1843-1910) / pod redakcją Wolframa Kaisera i Hansa Hübnera. Halle 1983 s. 51-61; Tenże: Współpraca Roberta Kocha z polskim aptekarzem

bakterii gruźlicy Robercie Kochu (1843-1910) i jego współpracy z wolsztyńskim aptekarzem Józefem Knechtelem [68-70, 127, 317].

Wśród poruszanych przez Bednarskiego tematów znalazła się również historyczna analiza zatruć (grzybami, białym fosforem, węglikiem) [281, 301, 313, 317] oraz dorobek badaczy w tej dziedzinie, np. Awita Renigera (1853-1907) [281]. Krótkie notki z historii medycyny, poświęcone różnym zagadnieniom, zazwyczaj przy okazji rocznic, Bednarski zamieszczał regularnie w „Biuletynie Lekarskim”, np. *W 50 rocznicę powstania Instytutu Radowego* (1992) [135], *Echa odkrycia promieni X na ziemiach polskich* (1995) [196], *Dyplomy Uniwersytetu Stefana Batorego* (1998) [251], *Epizod z nadejścia ery penicyliny* (2000) [268]. Również w „Biuletynie” zapoznać się można było z historycznymi podsumowaniami poszczególnych lat w medycynie sprzed przeszło półwiecza, a w latach 1998-2001 publikowany był cykl, w którym Bednarski opisywał znaczące wydarzenia w medycynie polskiej przed stu i pięćdziesięciu laty oraz w medycynie olsztyńskiej przed pięćdziesięciu laty [259, 265, 266, 276, 298].

Mocno osadzony w medycynie jest dorobek Bednarskiego dotyczący stron rodzinnych. W regionalnym periodyku „Głos Pińczowski” przedstawiał sylwetki lekarzy, związanych z Pińczowem urodzeniem lub działalnością, jak medyk żydowski i autor prac o geometrii Elias z Pińczowa (ok. 1710-1770) [325], profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Jakub Józef Jakubowski (1796-1866) [341], czy studenci z Dorpatu Eugeniusz Budzyński (1893-1940) [336], Rudolf Kozłowski (1866-1936) [328], Teofil Szpot (1870-1916) [332] i Ludwik Wagner (1873-1948) [321]. Pisał też o działalności na rzecz Pińczowa w latach wojny znanej działaczki charytatywnej Karoliny Lanckorońskiej (1898-2002) [306] oraz o epidemii cholery w 1873 r. w Pińczowie [300] i okolicy [283]. Ponadto wspominał swoje przeżycia wojenne, w tym roboty przymusowe [288-291] i naukę na tajnych kompletach [287], pisał też o pozostałych latach szkolnych w Pińczowie [293]. Artykuły poświęcił również bliskiej rodzinie, pisał o ojcu [353] i stryju [352]. Szkolne wspomnienia Bednarskiego już wiele lat wcześniej zamieszczono w okolicznościowej jednodniówce jubileuszowego zjazdu szkoły w 1958 r.⁵⁵ [4] oraz w publikacji zbiorowej poświęconej szkolnictwu w Pińczowie⁵⁶ [39], a także przy innych okazjach [12, 15].

Z wątków obecnych w publikacjach Bednarskiego z pogranicza medycyny i innych dziedzin życia przewija się często los Polaków na nieludzkiej ziemi – zesłańców, Sybiraków, ofiar Katynia. Bednarski czuł szczególną potrzebę dokumentowania

z Wolsztyna w okresie jego pracy na stanowisku fizyka powiatowego. *Med. Wet.* 1991 R. 47 nr 12 s. 564-565; tense: Robert Koch und die Polen. Ein Beitrag zur Genese Robert Kochs wissenschaftlicher Untersuchungen *Z. ärztl. Fortbild.* 1992 Vol. 86 s. 183-185

⁵⁵ Jednodniówka: 1558-1958 / Komitet Organizacyjny Zjazdu Wychowanków Gimnazjum Pińczowskiego z okazji 400-lecia istnienia, Pińczów 13-14 września 1958. [Pińczów 1958]

⁵⁶ Pińczów i jego szkoły w dziejach / pod red. Jerzego Wyrozumskiego. *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiell. Prac. Hist.* 1979 z. 62

tragicznego losu osób, z którymi nieustannie stykał się czy to bezpośrednio, czy to w swoich badaniach historycznych. Wielu lekarzy, z którymi współpracował w Olsztynie, a także członkowie ich najbliższych rodzin, pochodziło z Kresów i miało za sobą burzliwe przeżycia okresu wojny. Łagiernikiem był Leonard Perepeczko, powojenny lekarz w Pasłęku⁵⁷, kilka lat jako więzień sowiecki przeżył też doktor Roman Jakubski⁵⁸. Ofiarą zbrodni na Wschodzie padł stryj Bednarskiego Kazimierz, zaginiony bez wieści po aresztowaniu w Augustowie 26 lutego 1940 r., a jego córka, wspomniana Alfreda Bednarska-Rzadkiewicz, przeżyła wraz z matką zesłanie w Kazachstanie⁵⁹. Lekarz Eugeniusz Budzyński, o którym Bednarski pisał w „Głosie Pińczowskim” jako o swoim krajanie (pochodził z majątku Kobieles w ówczesnym powiecie pińczowskim), studiował medycynę w Jurjewie (Dorpacie), a zginął wśród ofiar zbrodni katyńskiej⁶⁰, łącząc w swoim życiorysie kilka badawczych zainteresowań autora. Przykłady te można mnożyć.

Historii medycyny dotyczyły też wspomniane wyżej inne formy działalności publicystycznej Bednarskiego, jak recenzje czy listy do redakcji. Szczególnym przykładem staranności autora jest adnotacja z opracowania poświęconego studiom medycznym Polaków w Bejrucie: w bibliografii biogramu dr. Romana Jakubskiego autor wymienia własny (oraz córki Iwony) artykuł o Jakubskim, samokrytycznie przyznając się do zawartych w nim błędów i informując, że stosowną prośbę o erratę skierowano do czasopisma, w którym artykuł się ukazał⁶¹.

Uznanie

Liczba publikacji Zenobiusza Bednarskiego przekroczyła 350, co potwierdza jego nieprzeciętną pracowitość, a zarazem szczególną zdolność do znajdowania ciekawych i wartych opracowania tematów. Szczegóły tego dorobku – prace kliniczne z zakresu ftyzjatrii, publikacje i szkice z historii medycyny, bibliografie, biogramy, listy do redakcji, recenzje – przedstawia wykaz publikacji autorstwa Ewy Bednarskiej i Iwony Bednarskiej-Żytko w tym samym numerze „Forum Bibliotek Medycznych”.

Zenobiusz Bednarski doczekał się szczególnego uhonorowania swoich badań historycznych. Przede wszystkim lekarz, dla którego dokumentowanie historii było dodatkiem do codziennej pracy, chociaż z czasem coraz bardziej znaczącym, 18 czerwca 2003 r. został przyjęty w poczet członków zwyczajnych Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie⁶². Akt powołania odebrał tydzień później, na

⁵⁷ Zbigniew Bednarski: *Lekarze Warmii i Mazur 1945-1995* dz. cyt. s. 123

⁵⁸ Zbigniew Bednarski: *Polscy medycy, dentyści, farmaceuci* dz. cyt. s. 53-57

⁵⁹ Tamże s. 85-87

⁶⁰ Zbigniew Bednarski: *Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dorpacko-Jurjewskiego* dz. cyt. s. 67

⁶¹ Tenże: *Polscy medycy, dentyści, farmaceuci* dz. cyt. s. 57

⁶² Tenże: *Lekarze Warmii i Mazur 1945-2007* dz. cyt. s. 93

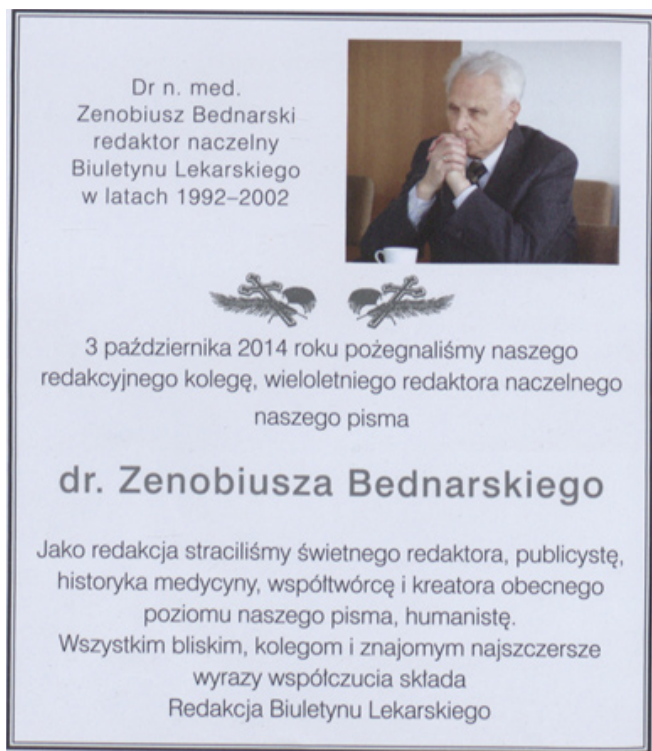

Zenobiusz Bednarski z żoną Lidią

uroczystości zorganizowanej wspólnie przez Towarzystwo im. Kętrzyńskiego, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Polskie Towarzystwo Lekarskie oraz Polskie Towarzystwo Historii Medycyny i Farmacji dla uczczenia jego 80. urodzin i zarazem jubileuszu półwiecza pracy zawodowej. Na jubileuszu Bednarskiego, zorganizowanym w Domu Polskim w Olsztynie, przemawiali dyrektor Ośrodka Badań Naukowych prof. Stanisław Achremczyk, prezes oddziału Polskiego Towarzystwa Lekarskiego prof. Czesław Zychowicz oraz prezes oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji dr hab. Władysław Szczepański. Jubilat odebrał z rąk prezydenta Olsztyna Czesława Małkowskiego pamiątkowy medal 650-lecia miasta oraz grafikę o tematyce olsztyńskiej⁶³.

W 1975 r. oddział Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, w związku z 30-leciem polskiej służby zdrowia na Warmii i Mazurach, przyznał mu dyplom w uznaniu pracy zawodowej i naukowej. W kwietniu 1974 r. Bednarski otrzymał odznakę „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia”, we wrześniu 1979 r. odznakę Polskiego Towarzy-

⁶³ [Władysław Lipecki] W. L.: Jubileusz dr. n. med. Zenobiusza Bednarskiego. *Biul. Lek.* 2003 R. 14 nr 78 (wydanie zjazdowe) s. 22

Nekrolog w „Biuletynie Lekarskim”

stwa Ftyzjopneumologicznego II stopnia, a w kwietniu 2005 r. – odznakę „Zasłużony Lekarz Warmii i Mazur”. Posiadał odznaczenia państwowe – Srebrny Krzyż Zasługi (26 czerwca 1969 r.), Medal 40-lecia Polski Ludowej (22 lipca 1984 r.) oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (26 marca 1986 r.). W marcu 1977 r. odebrał regionalną honorową odznakę „Zasłużonym dla Warmii i Mazur”.

Życie rodzinne

10 czerwca 1953 r. Zenobiusz Bednarski zawarł związek małżeński z Lidią Jadwigą Wilamowską (ur. 20 czerwca 1928 r.), mgr geografii ekonomicznej, nauczycielką liceum. Żona wspierała go w pracach naukowych, wielokrotnie pomagając w technicznym redagowaniu publikacji. Trzy córki, które urodziły się z tego małżeństwa, odziedziczyły, chociaż w różnej formie, pasję ojca. Ewa Bednarska (ur. 11 lipca 1954 r.) ukończyła studia na Wydziale Ochrony Wód i Rybactwa Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, a w 1998 r. podjęła pracę w Bibliotece Głównej tej uczelni (obecnie – Bibliotece Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego); jako kustosz w Oddziale Informacji Naukowej i Czytelni Czasopism zajmuje się m.in. pracami do-

kumentującymi dorobek naukowy pracowników macierzystej uczelni. Hanna Bednarska (ur. 17 lipca 1955 r.) wzorem ojca ukończyła Wydział Lekarski Akademii Medycznej w Gdańsku, uzyskała specjalizacje z pediatrii i alergologii. Iwona Bednarska-Żytko (ur. 28 maja 1959 r.), również absolwentka Wydziału Lekarskiego gdańskiej Akademii Medycznej, uzyskała specjalizacje z anestezjologii i intensywnej terapii, po obronie doktoratu (1996) była adiunktem w Klinice i Katedrze Ortopedii Akademii Medycznej w Gdańsku. Obecnie pracuje w Warszawskim Hospicjum dla Dzieci. Młodsze córki uczestniczyły w szeregu prac naukowych ojca i są współautorkami części jego publikacji, w tym omówionej w artykule książki *Polscy medycy, dentyści, farmaceuci, pielęgniarki i położne na uniwersytetach bejruckich w latach 1941-1952* (2010)⁶⁴.

Cieniem na ostatnie lata położyła się choroba nowotworowa, która ograniczała, chociaż nie wstrzymywała całkowicie aktywności Zenobiusza Bednarskiego. Niezwykle pracowite życie dobiegło końca po 91 latach 29 września 2014 r. w Gdańsku. Msza żałobna odbyła się 3 października w kościele Ojców Cystersów w Gdańsku-Oliwie przy ul. Leśnej. Zmarły pochowany został na cmentarzu katolickim przy ul. Malczewskiego w Sopocie⁶⁵.

W artykule wykorzystano materiały, informacje i fotografie udostępnione przez rodzinę, za które autorzy składają podziękowania.

⁶⁴ Informacje dotyczące rodziny za: Bednarski: Lekarze Warmii i Mazur 1945-1995 dz. cyt. s. 20; Tenże: Polscy medycy, dentyści, farmaceuci dz. cyt. tylna strona okładki; Bibliotekarze akademicy w sześćdziesięciolecie szkolnictwa wyższego w Olsztynie 1950-2010 / pod red. Danuty Koniecznej. Olsztyn 2010 s. 34

⁶⁵ Z artykułów wspomnieniowych o Zenobiuszu Bednarskim wymienić można m.in.: Byłeś miłością naszego życia. *Gaz. Olszt.* 2014 nr 264 dod. *Tydzień w Olsztynie i powiecie* s. 13; Kochał Pińczów. *Głos Pińczowski* 2014 R. 24 nr 11 s. 10; Zenobiusz Michał Bednarski (1923-2014). *Biul. Lek.* 2014 R. 25 nr 135 s. 22; Zenobiusz Michał Bednarski. *Pomorski Mag. Lek.* 2014/2015 nr 12/1 s. 26